

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 13 grudnia 2013 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi oddalił odwołanie G. K. od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w Ł. z dnia 10 maja 2012 r. zaliczającego odwołującego się do osób o lekkim stopniu niepełnosprawności. Nadto przyznał i nakazał wypłacić radcy prawnemu M. R. ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi kwotę 147,60 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Powyższe orzeczenie zapadło w oparciu o stepujące ustalenia faktyczne.

G. K. ma obecnie 57 lat. Z zawodu jest elektromechanikiem samochodowym. Nie pracuje, nie ma prawa do renty.

U odwołującego rozpoznano miernie nasilone zmiany zwyrodnieniowe stawów biodrowych, z przewagą prawego, miernie nasilone zmiany zwyrodnieniowe stawów kolanowych oraz chorobę zwyrodnieniową kręgosłupa z dyskopatią L5-S1, bez istotnego upośledzenia funkcji z zespołem bólowym, niewielki wzrost ciśnienia tętniczego skurczowego – 170/85 mmHg. Nie stwierdzono cech niewydolności krążenia ani niedokrwienia mięśnia sercowego. Nadto skarżący cierpi na wrzodziejące zapalenie jelita grubego i przewlekłe zapalenie żołądka, aktualnie bez powikłań. Jest leczony zachowawczo, nie wymagał leczenia operacyjnego, choroba nie upośledza stanu odżywienia odwołującego. Z powodu chorób krążenia odwołujący nie jest osobą niepełnosprawną.

G. K. jest osobą o lekkim stopniu niepełnosprawności z powodu chorób narządów ruchu, niepełnosprawność ma charakter trwały, skarżący nie może wykonywać ciężkiej pracy fizycznej, wymaga zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dowodów z opinii biegłych ortopedów, gastrologa i kardiologa.

W ocenie Sądu złożone w sprawie opinie dają wystarczający i pełny obraz stanu zdrowia odwołującego, istotny z punktu widzenia jego niepełnosprawności. Sąd w pełni uznał wartość dowodową złożonych w sprawie opinii przez biegłych z zakresu ortopedii, kardiologii i gastrologii oraz podzielił - jako przekonujące - wnioski wypływające z ich treści. Sąd Rejonowy uznał, że złożone w sprawie opinie są rzetelne, zostały sporządzone zgodnie z wymaganiami fachowości i niezbędną wiedzą w zakresie stanowiącym ich przedmiot, zaś do wydania opinii biegli dysponowali aktualną dokumentacją lekarską odwołującego, a także przeprowadzili wywiad oraz dokonali szczegółowego badania podmiotowego.

Oceny stopnia niepełnosprawności w zakresie narządów ruchu dokonało dwóch biegłych ortopedów, z opinii których wynika, iż rozpoznane u odwołującego zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa i stawów biodrowych, z przewagą biodra prawego oraz zmiany zwyrodnieniowe stawów kolanowych, bez istotnego upośledzenia funkcji z zespołem bólowym, nie dają podstaw do uznania, że odwołujący jest osobą o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Również występujący przy ruchu ból w stawach nie świadczy o niepełnosprawności. Sąd I instancji podkreślił, że po złożeniu opinii uzupełniającej przez biegłego ortopedę odwołujący nie składał innych wniosków dowodowych, jak też nie kwestionował opinii biegłego kardiologa i gastrologa. Powołując się na wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 roku i z dnia 4 sierpnia 1999 roku (I CR 562/74 LEX nr 7607; I PKN 20/99 OSNP 2000/22/807) Sąd I instancji wskazał, że samo niezadowolenie strony z wydanych opinii nie uzasadniało powołania innego biegłego

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy uznał, iż żądanie wnioskodawcy zmiany orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w Ł., przez zaliczenie go do osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Rejonowy podniósł, iż stosownie do treści art.4 ust.2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2011 roku, nr 127 poz. 721) do

lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu powodującą w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub powodującą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, lub środki techniczne, zaś do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającej częściowej albo czasowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Sąd I instancji wskazał, iż jedynymi przesłankami do ustalenia niepełnosprawności jest stan zdrowia osoby ubiegającej się o uzyskanie stopnia niepełnosprawności, mający przełożenie na możliwość wykonywania pracy zarobkowej i możliwości samodzielnego pełnienia ról społecznych. Inne okoliczności – dotyczące możliwości zatrudnienia, trudnej sytuacji materialnej i życiowej, możliwości skorzystania z ulg i uprawnień nie mogły mieć znaczenia dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy. Zdaniem Sądu rozpoznane u odwołującego schorzenia w postaci zmian zwyrodnieniowych kręgosłupa i stawów biodrowych z przewagą biodra prawego, zmiany zwyrodnieniowe stawów kolanowych, wrzodziejące zapalenie jelita grubego, przewlekłe zapalenie żołądka i nadciśnienie tętnicze nie dają podstaw do stwierdzenia, iż odwołujący jest osobą zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub osobą wymagającą czasowej i częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Skarżący jest osobą o lekkim stopniu niepełnosprawności, co oznacza, iż ma obniżoną zdolność do wykonywania pracy, czyli ma naruszoną sprawność organizmu powodującą ograniczenia w wykonywaniu pracy zarobkowej znacznie obniżające wydajność pracy na danym stanowisku w porównaniu do wydajności, jaką wykazują osoby o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną oraz ma ograniczenia w pełnieniu ról społecznych, co oznacza trudności doświadczane przez osobę zainteresowaną w relacjach z otoczeniem i środowiskiem według przyjętych norm społecznych, jako skutek naruszonej sprawności organizmu. Stopień zaawansowania zmian zwyrodnieniowych stawów biodrowych, kolanowych i kręgosłupa nie powoduje jednak ograniczenia ruchomości narządów ruchu w takim stopniu, aby odwołujący mógł zostać zaliczony do osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Jak wywiódł Sąd Rejonowy dla przyznania umiarkowanego stopnia niepełnosprawności konieczne jest wystąpienie całkowitej niezdolności do pracy zarobkowej lub też zdolność do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, której to cechy nie stwierdzono u odwołującego w dacie wydawania orzeczenia. Inną alternatywną przesłanką ustalenia umiarkowanego stopnia niepełnosprawności jest stwierdzenie, iż osoba wymaga czasowej (w okresach wynikających ze stanu zdrowia) albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych – wymaga udzielenia wsparcia w czynnościach samoobsługowych, w prowadzeniu gospodarstwa domowego, współdziałania w procesie leczenia, rehabilitacji, edukacji oraz w pełnieniu ról społecznych właściwych dla każdego człowieka, zależnych od wieku, płci, czynników społecznych i kulturowych (§31 ust.1 i 2 Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 15 lipca 2003 roku w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U, nr 139, poz.1328). Również w tym zakresie poczynione ustalenia nie dają podstaw do stwierdzenia, iż odwołujący wymaga takiej opieki i pomocy, tym samym wykluczone jest uznanie, aby stopień jego niepełnosprawności uznać za umiarkowany.

Z tych też względów w ocenie Sądu brak było jakichkolwiek przyczyn uzasadniających zmianę zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art.22³ ust.1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2010 roku, nr 10, poz.65 ze zm.) oraz §15 w zw. z §11 ust.2 i §2 ust.3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz.U. 2013.490).

Apelację od powyższego orzeczenia wniósł pełnomocnik z urzędu wnioskodawcy.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy tj.: art. 233 § 1 k.p.c. poprzez zastosowanie dowolnej oceny dowodów i dokonanie ustaleń faktycznych sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie, iż stan zdrowia G. K. nie pozwala na zaliczenie go do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w niniejszej sprawie polegające na przyjęciu, iż stan zdrowia G. K. nie pozwala na zaliczenie go do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

W uzasadnieniu swego stanowiska skarżący podniósł, iż biegli dokonujący w toku postępowania oceny stanu zdrowia wnioskodawcy, pomimo, iż nie zlecieli odrębnej diagnostyki w postaci m.in. badań USG, tomografii komputerowej lub rezonansu magnetycznego, a swoją opinię sporządzili w jedynie oparciu o badanie przeprowadzone w gabinecie lekarskim, jednocześnie zakwestionowali w sposób nieuprawniony zgromadzoną i przedstawioną przez G. K. dokumentację medyczną wskazując, iż stwierdzone u wnioskodawcy schorzenia w postaci zmian zwyrodnieniowych: kręgosłupa i stawów biodrowych z przewagą biodra prawego, zmiany zwyrodnieniowe stawów kolanowych, wrzodziejące zapalenie jelita grubego, przewlekłe zapalenie żołądka i nadciśnienie tętnicze nie dają podstaw do uznania wnioskodawcy za osobę o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Tymczasem takie stanowisko biegłych stoi w sprzeczności z opiniami lekarzy prowadzących na co dzień proces leczenia wnioskodawcy.

Zdaniem skarżącego biegli nie odnieśli się też do stanowiska powoda, że stan jego zdrowia nie pozwala na wykonywanie innej niż lekka praca fizyczna.

Ponadto w ocenie skarżącego brak podstaw do uznania opinii biegłego M. S. za w pełni wiarygodną. W pierwotnej opinii pisemnej biegły nie uwzględnił bowiem całości dokumentacji przedstawionej przez G. K.. Składając zaś uzupełniającą ustną biegły, nie kojarząc wnioskodawcy, oparł się wyłącznie o treść uprzednio sporządzonej opinii pisemnej i nie potrafił zweryfikować tego faktu inaczej niż powołując się na oczywistą omyłkę. Takie zachowanie biegłego budzi zaś wątpliwości, co do waloru dowodowego sporządzonej przez niego opinii a w konsekwencji opartego o jej treść wyroku.

W związku z powyższym skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem II instancji.

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji wydał trafne orzeczenie, znajdujące oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym i obowiązujących przepisach prawa.

Wbrew twierdzeniom apelacji, Sąd drugiej instancji nie dopatrył się w postępowaniu pierwszoinstancyjnym naruszenia przepisów prawa materialnego czy przepisów postępowania, skutkujących koniecznością zmiany zaskarżonego wyroku.

Art. 233 § 1 kpc. stanowi, iż Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów, według własnego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału.

Zgodnie z zaś z treścią art. 278 § 1 kpc. dopuszczenie dowodu z opinii biegłego następuje w wypadkach, gdy dla rozstrzygnięcia sprawy wymagane są wiadomości „specjalne”. Dopuszczenie dowodu z opinii biegłego następuje więc wówczas, gdy dla rozstrzygnięcia sprawy potrzebne są wiadomości, wykraczająca poza zakres wiadomości przeciętnej

osoby posiadającej ogólne wykształcenie. Wobec tego biegłym może być jedynie osoba, która posiada wskazane wiadomości potrzebne do wydania opinii i daje rękojmię należytego wykonania czynności biegłego.

W ramach przyznanej swobody w ocenie dowodów – art. 233 kpc, Sąd I instancji powinien zbadać wiarygodność i moc dowodu z opinii biegłego sądowego dokonując oceny tego dowodu według własnego przekonania i na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. (wyrok SN z 2003-10-30 IV CK 138/02 Legalis). Niemniej jednak polemika z opinią biegłego nie uzasadnia zarzutu naruszenia art. 233 § 1 kpc (wyrok SN z 2002-01-09 II UKN 708/00 Legalis). Dla obalenia twierdzeń biegłego specjalisty nie wystarcza bowiem przeświadczenie strony, iż fakty wyglądają inaczej, lecz koniecznym jest również rzeczowe wykazanie, iż wystawiona przez biegłego opinia jest niespójna bądź merytorycznie błędna.

Dowód z opinii biegłych jest przeprowadzony prawidłowo, jeżeli sądy uzyskały od biegłych wiadomości specjalne niezbędne do merytorycznego i prawidłowego orzekania, a tylko brak w opinii fachowego uzasadnienia wniosków końcowych, uniemożliwia prawidłową ocenę jej mocy dowodowej (wyrok SN z 2000-06-30 II UKN 617/99 OSNAPiUS 2002/1/26).

Zdaniem Sądu II instancji niewątpliwym jest, że ocena stanu zdrowia wnioskodawcy oraz potwierdzenie jego ewentualnej niezdolności do pracy albo zdolności do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, nadto stwierdzenie konieczności częściowej albo czasowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych, celem ustalenia stopnia niepełnosprawności, wymaga wiadomości specjalnych i musi znaleźć oparcie w dowodzie z opinii biegłych, nie zaś tylko w subiektywnym odczuciu zainteresowanej rozstrzygnięciem strony.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy uczynił podstawą swego rozstrzygnięcia opinię biegłych zakresu ortopedii, kardiologii i gastrologii. Wskazani biegli w oparciu o dokumentację medyczną zgromadzoną w sprawie oraz przedmiotowe badanie wnioskodawcy stwierdzili, iż u odwołującego rozpoznano miernie nasilone zmiany zwyrodnieniowe stawów biodrowych, z przewagą prawego, miernie nasilone zmiany zwyrodnieniowe stawów kolanowych oraz chorobę zwyrodnieniową kręgosłupa z dyskopatią L5-S1, bez istotnego upośledzenia funkcji z zespołem bólowym. Nadto niewielki wzrost ciśnienia tętniczego skurczowego – 170/85 mmHg, bez cech niewydolności krążenia ani niedokrwienia mięśnia sercowego. Odwołujący cierpi również na wrzodziejące zapalenie jelita grubego i przewlekłe zapalenie żołądka, ale aktualnie bez powikłań, jest leczony zachowawczo, nie wymaga leczenia operacyjnego. Choroba ta w ocenie biegłego gastrologa nie upośledza stanu odżywienia odwołującego. Także biegły kardiolog stwierdził, iż z powodu chorób krążenia odwołujący nie jest osobą niepełnosprawną. Natomiast biegli ortopedzi E. B. i M. S. stwierdzili zgodnie, iż z powodu chorób narządów ruchu odwołujący jest osobą tylko o lekkim stopniu niepełnosprawności, przy czym niepełnosprawność ma charakter trwały. Odwołujący nie może wykonywać ciężkiej pracy fizycznej, wymaga zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne.

Zgodnie z art. 217 kpc. strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej.

W rozpoznawanej sprawie strona powodowa nie była ograniczana, co do możliwości podnoszenia własnych twierdzeń oraz dowodów na ich poparcie. Pomimo tego nie wykazała w sposób rzeczowy, iż wystawione przez biegłych opinie nie dostarczały Sądowi wiadomości specjalnych niezbędnych dla rozstrzygnięcia. Wnioskodawca opinii biegłych kardiologa i gastrologa w ogóle nie kwestionował. Nie sposób więc stwierdzić, co ma na myśli skarżący w apelacji podnosząc, iż wnioski wskazanych biegłych co do braku jakiegokolwiek niepełnosprawności powoda, w związku z brakiem dodatkowych badań specjalistycznych i rzekomym pominięciem części dokumentacji medycznej, były nieprawidłowe.

Skarżący polemizując z oceną dowodów dokonaną przez Sąd Rejonowy, nie wykazał też w sposób rzeczowy, iż opinie wystawione przez biegłych ortopedów E. B. i M. S. były niespójne bądź merytorycznie błędne, gdyż zachodziły podstawy do uznania wnioskodawcy za osobę o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Podkreślenia wymaga, iż biegły M. S., który weryfikował opinie biegłej E. B., w uzupełniającej opinii ustnej złożonej na rozprawie w dniu 13 grudnia 2013 r. bezpośrednio odniósł się do zarzutów podniesionych przez wnioskodawcę (także tych dotyczących nieuwzględnienia części dokumentacji medycznej) i potwierdził swój wniosek o braku wskazań do uznania wnioskodawcy za osobę niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym, z uwagi na naruszoną sprawność jego organizmu, niezdolność do pracy czy też zdolność do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, oraz konieczność częściowej albo czasowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Pełnomocnik wnioskodawcy, był wówczas obecny i mógł bezpośrednio reagować na wyjaśnienia biegłego zadając mu pytania. Skarżący mógł też żądać wyjaśnienia przez biegłego wszelkich niejasności, choćby tych dotyczących charakteru pracy, która z uwagi na stan zdrowia może być wykonywana przez wnioskodawcę. Możliwość tej, celem podważenia wydanej opinii, skutecznie jednak nie wykorzystał.

Ponadto zauważyć należy, że już po przeprowadzeniu dowodu z uzupełniającej ustnej opinii biegłego ortopedy M. S. wnioskodawca, reprezentowany przez profesjonalistę pomimo, iż nadal nie zgadzał się ze wskazaną opinią, nie przedstawił do niej żadnych zarzutów i nie zgłaszał dalszych wniosków dowodowych. W ocenie Sądu Okręgowego wobec powyższego brak jest jakichkolwiek podstaw do kwestionowania opinii biegłych ortopedów.

Twierdzenia apelacji, iż wnioski biegłego S., co do braku istotnego naruszenia sprawności organizmu wnioskodawcy, która miałyby uniemożliwiać wykonywanie przez ubezpieczonego pracy zarobkowej, wydano z pominięciem części dokumentacji medycznej, sprowadzały się więc jedynie do gołosłownej polemiki z opinią lekarza specjalisty. Z uwagi na powyższe zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 233 § 1 kpc, poprzez zastosowanie dowolnej oceny dowodów i dokonanie ustaleń faktycznych sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie, iż stan zdrowia G. K. nie pozwala na zaliczenie go do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, uznać należało za bezzasadny.

Oceny tej nie zmienia okoliczność, iż stanowisko biegłych – zdaniem apelanta - stoi w sprzeczności z opiniami lekarzy prowadzących na co dzień proces leczenia wnioskodawcy.

Odnosząc się do powyższego jeszcze raz wskazać należy, iż wobec tego, że biegłym może być jedynie osoba, która posiada wskazane wiadomości potrzebne do wydania opinii i daje rękojmię należytego wykonania czynności biegłego, do obalenia jej twierdzeń nie wystarczy ewentualna odmienna opinia lekarza prowadzącego tej samej specjalności. Podkreślenia wymaga, iż lekarz prowadzący nie koniecznie musi mieć wgląd w całość dokumentacji medycznej wnioskodawcy złożonej w niniejszym procesie oraz posiadać wiadomości specjalne, którymi legitymował się biegły, jak również nie musi posiadać wiedzy w zakresie przesłanek warunkujących uznanie skarżącego za osobę o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Z tych też względów opinii lekarzy prowadzących na co dzień proces leczenia wnioskodawcy, w przedmiocie niezdolności do pracy ubezpieczonego oraz konieczności czasowej albo częściowej pomocy innych osób w pełnieniu ról społecznych, nie sposób było uznać za rozstrzygające na gruncie rozpoznawanej sprawy.

Reasumując, w ocenie Sądu Okręgowego okoliczności sprawy jednoznacznie wskazują na to, iż strona powodowa nie zakwestionowała skutecznie merytorycznej wartości wydanych opinii biegłych. Nie udowodniła również, iż wnioskodawca jest osobą o naruszonej sprawności organizmu niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą częściowej albo czasowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych (tj. osobą o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności). Z tych też względów zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie uznać należało za chybiony.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 kpc. oddalił apelację skarżącego jako bezzasadną.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu za II instancję orzeczono w myśl § 2 oraz § 15 i § 16, § 12 ust. 1 pkt. 1 w zw. z § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie

opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. 2013 poz. 490 j.t.), uwzględniając zwrot podatku VAT.